

ZWINGER I ARENDAL

Til utstillingen ZWINGER UND ICH, Bomuldsfabriken mai 2015

Nina Malterud

Da jeg fikk invitasjon til ZWINGER UND ICH på Bomuldsfabriken, trodde jeg umiddelbart at tittelen dreiet seg om et forhold eller møte mellom en person (Zwinger) og en annen (Ich). Det viste seg å handle om ti samtidskunstnere og et bygg med en porselenssamling.

Zwingerpalasset er en barokkbygning i Dresden, oppført i 1709. Navnet er avledet av ordet *bezwingen* (betvinge). Anlegget var en del av borgen i Dresden, med en indre og en ytre mur. Mellom disse murene skulle en mulig invasjonsstyrke bli knust med våpen (betvunget), hvis de lyktes i å ta seg inn. Zwingerpalasset huser i dag blant annet Dresden porselenssamling med omkring 20 000 gjenstander, både kinesisk og tysk, særlig meissenerporselen. I Meissen, nær Dresden, ligger den fabrikken som var først ute i Europa (1710) med produksjon av porselen som kunne konkurrere med det kinesiske. Denne dramatiske fortellingen involverer alkymi, kjemi, økonomi og politikk, i følge Wikipedia:

[...] Kort tid før år 1700 var alkymisten Johann Friedrich Böttger kommet til Wittenberg fra Berlin for å unnsnippe prøysserkongen Fredrik Is begjærighet etter gull. Han ble straks tatt i tjeneste hos August den sterke, som hadde minst like stort behov for mer gull. Böttger ble internert i Dresden for å vie seg helt til alkymien. Her kom han imidlertid i kontakt med naturforskeren Ehrenfried Walther von Tschirnhaus, som noen år tidligere hadde framstilt en grov etterlikning av det dyrebare kinesiske porselenet, som i et par århundrer hadde vært kjent i Europa. Böttger begynte deretter å eksperimentere med ulike keramiske stoff. En dag omkring årsskiftet 1707/08 kunne Böttger presentere sitt nye, hvite hardporselen for August den sterke. August forsto straks hvilken gullgrube han her hadde fått hand om, og alt den 6. juni 1710 ble Königlich-polnische und kurfürstlich-sächsische Porzellan-Manufaktur Meissen grunnlagt på slottet Albrechtsburg i Meissen. Tretti medarbeidere ble holdt innesperra på slottet for å eksperimentere videre med resepter, brenning, fargestoff og glasur; kurfyrsten ville for enhver pris ikke at hemmeligheten skulle lekke ut.

*

Nettverk for nordisk samtidskeramikk etablerte seg i 2013 for å invitere til refleksjon og diskusjon omkring samtidskeramikk på tvers av landegrensene, gjennom reiser, workshops, seminar og utstillinger. De ti medlemmene i nettverket har høyere utdanning innen keramikk fra de nordiske kunstutdanningsinstitusjonene, de er yngre kunstnere som alle har markert seg på ulike kunstscener og i ulike roller. Noen av dem er eller har vært involvert i kunstnerisk forskning som stipendiater/doktorander og er godt kjent med diskusjoner om refleksjon og kontekstualisering som går i kunstutdanningsmiljøene.

Nettverket startet opp sitt samarbeid med en reise til Zwingerpalasset og porselenssamlingen i 2014. Hva skjer når Nordisk nettverk møter Dresden porselenssamling? I følge deres egen fortelling:

- Flere blir blendet – samlingen er for stor.
- Én blir skuffet over sin manglende fortryllelse.
- Én fester blikket på samlingens hylleknekter.
- Én gjenopplever sitt tidligere liv der.
- Én vender seg til hva som ellers finnes i palasset.
- Én går ut i byen og finner noe annet å interessere seg for.

Og flere overveldes av dokumentasjonen av det sønderbombede Dresden i 1945.

Nettverket er ikke en gruppe håndverkselever som kommer for å søke inspirasjon og kunnskap. De er samtidskunstnere som tar seg frihet i sitt arbeid med forvandling og foredling. Reisens fellesskap viser seg å resultere i maksimalt mangfold når det gjelder kunstneriske prosesser og resultater.

Heidi Bjørgan gjenskaper samlingens barokke hylleknekter i brunleire med hvit glasur – materialer som ble brukt til å imitere porselen, før Böttger fant oppskriften. Hun tar et perifert bygningsselement som utgangspunkt for nye kunstneriske objekter, og snur dem opp ned, som hun også snur materialverdien.

Christin Johansson bruker hvitt porselen som råmateriale i performative ritualer, sammen med bivoks, svanefjær, porselensrør, muslingskall, ull og hår, materialer med sanselige kvaliteter og symbolske ladninger. Materialer og objekter inngår i regisserte og dokumenterte handlinger omkring kropp, helbredelse og forvandling, i en ramme bortenfor konkret tid og sted.

Gitte Jungersen utsetter keramiske materialer for ekstreme prosesser i ovnen. Gjennom nesten total nedsmelting, som vanligvis er katastrofe innen keramisk produksjon, blir glasur til selvstendige tredimensjonale objekter, ikke bare overflate. Sammensetning av råstoffer, smeltepunkt og tyngdekraft er virkemidler i en materiell grunnforskning hvor ovnen i stor grad har rollen som formgiver.

Mårten Medbos verk heter Thinking through clay – en tittel som forsåvidt kunne representere alle arbeidene i utstillingen. Skulpturer med synlige knuter, kollisjoner og indre prosesser visualiserer spørsmål omkring hjernens kompliserte funksjon, vitenskap og u-vitenskap, vitenskap og håndverk, og hvordan tenking rett og slett kan gjøre hodet overopphet.

Gustaf Nordenskiöld underliggjør ting, ved å framstille for eksempel store kroker i ufunksjonelle materialer som porselen og steingods, stilt ut som enkeltobjekter og i mer romlig sammenheng. I Bomuldsfabrikens rå lokaler skapes usikkerhet: hva slags scenarier er egentlig dette?

Irene Nordli har i mange år arbeidet med porselensfiguriner som viktigste formelement. Nå druknes porselenet i leire, nesten som lava – en slags anti-meissen? Bilder fra det utbombede Dresden med ruiner og rester overdøver porselenets hvite verden, og BRENT får her et annet innhold enn ordet ellers har i det keramiske vokabularet.

Kjell Rylander viser sammenstillinger av MDF-plater, papir, lim, bomull og porselen brent og som råstoff. Er det materialarkiv? Byggeplansjer? Bruksanvisninger? Elementkataloger? Her kreves åpenbart andre egenskaper av porselenet enn produksjonen i Meissen gjør, men hvilke egenskaper for hvilke funksjoner?

Caroline Slotte bryter ned industrielt servise til et minimum står igjen. Før hun sandblåser tallerkener i porselen og fajanse, overmales de intrikate blå/hvite mønstrene med et stoff som hindrer sanden, slik at mønsteret står igjen som et skjelett etter prosessen. Pigmentene reorganiserer seg i prosessen, underliggende forurensninger i materialet dukker fram. Avkledningen viser et annet objekt – eller røntgenbildet av det samme.

Kristine Tillge-Lund undersøker utbredelsen av porselen som produkt av og for industri, i flere land og på flere kontinenter, og bestiller en pakke fra hvert sted, en prosess som viser seg å ta flere år med store byråkratiske forviklinger. Hun brenner porselenet som hun får det, rett fra pakken, og lar disse stykkene inngå i en større fortelling: Historien om undersøkelsen kan leses sittende på en benk av steingods hun har laget for dette formål.

*

Nettverket tar i sin introduksjonstekst utgangspunkt i de omfattende nedleggelse av europeisk keramikkindustri i de senere år, og spør hva det betyr for dagens keramiske kunst og kunsthåndverk at denne virksomheten forsvinner. De refererer til 1700-tallet som en brytningstid, da porselenets hemmelighet ble oppdaget i Europa og keramiske industrier ble etablert med stor optimisme og kreativitet. De spør om det er slik at fagområdet i dag, med nedleggelse eller outsourcing av keramisk produksjon, befinner seg i en ny brytningstid, også med nye muligheter.

Jeg spør: Betyr nedleggelse av keramisk industri noe avgjørende for disse kunstneres virksomhet? Er spørsmålet deres brennende relevant, eller mer en tekstlig konstruksjon? Vi ser i utstillingen referanser til keramisk industri i ulike stadier, bearbeiding av industriprodukter og opposisjon mot eller alternativ til industrielle produksjonsformer. Flere av kunstnerne har solid håndverksutdanning og erfaring med serieproduksjon, enten det er leire eller andre materialer, og de bruker denne i nye sammenhenger. Samtlige stiller seg langt fra industrielle krav til produksjon og resultat. Den kunstneriske posisjon utnyttes maksimalt, med innflytelse fra ulike kunstneriske diskurser såvel som fra den særlige keramiske historie. Interessen for leire er felles, og en bred skala av tilnæringsmåter utnyttes, gjennom kropp, geologi, kjemi, emosjon, relasjon, assosiasjon, destruksjon...

Spørsmålet mitt er egentlig ikke besvart – det får henge med videre.

*

Thinking through clay. Nordisk nettverk vil skape rom for genuin dialog og meningsutveksling. Hvor er dialogens rom? De kunstneriske arbeidene er i dialog seg i mellom og med omverdenen, der de står. Verbal dialog gis rom i presentasjoner, samtaler og seminar. Det tenkes og snakkes gjennom ting, mellom ting, rundt ting og utenom ting, i en uendelig vekselvirkning. Som ringvirkninger og bølgeskulp utgår det mindre synlige dialoger fra den åpenbart synlige dialog. Konsekvensene er uoversiktlige. Ikke alle spørsmål skal besvares, i hvert fall ikke for raskt.

Nettverket har etablert en ramme for kunstnerstyrt samarbeid og individuelle prosesser. De ble ikke fanget mellom to murer i palasset. Tvert i mot viser ZWINGER UND ICH et stort oppbud av mangfold, utforskning og originalitet, og *Zwinger* er for meg nå blitt et ord jeg assosierer med vilje og evne til generøs kollegial kommunikasjon.

I 1985 vant den norske duoen Bobbysocks den internasjonale Grand Prix-finalen med sangen *La det swinge* – en sangtittel og en melodi som alle i min årgang i Norge kan, uansett musikksmak. En lett omskriving faller meg inn: ***La det zwinge.***

Teksten er skrevet på grunnlag av utstillingen og seminaret på Bomuldsfabriken, og informasjon fra andre kilder.